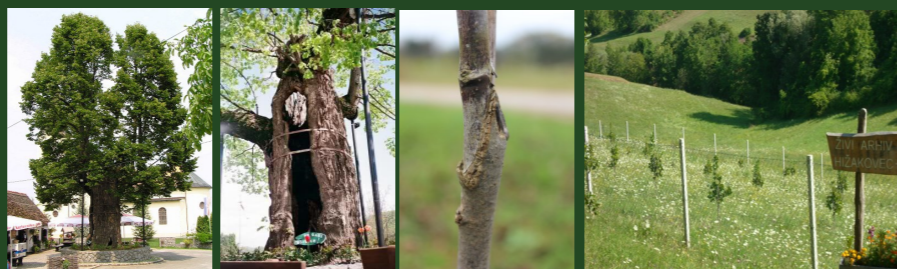

UVOD

GUPČEVA LIPA — *Tilia platyphyllos* Scop.

Gornja Stubica, Krapinsko-zagorska županija

Kategorija zaštite: **Spomenik prirode-rijetki primjerak drveća**
Godina zaštite: **1957.**

Gupčeva lipa nalazi se neposredno uz mjesnu crkvu sv. Jurja u Gomjoj Stubici i jedini je živi svjedok seljačke bune iz 1573. godine. Prema narodnoj predaji, ispod njezinih je grana seljački vođa Matija Gubec okupljao svoje istomišljenike i ustanike. Gupčeva lipa visoka je 9 m, ima opseg debla 4,90 m te prsni promjer 1,57 m. Starošću i dimenzijama, karakterističnim izgledom, impozantnim granama i izbojcima lipa je prirodna rijetkost. Važna je i kao povijesni spomenik.

Godine 2007. s ciljem očuvanje genofonda Gupčeve lipe sa stabla je odrezano pedesetak plemki za daljnje razmnožavanje i osiguranje potomstva. U Hižakovcu, rodnome mjestu Matije Gupca, 2011. godine zasađeno je 57 sadnica Gupčeve lipe i osnovan prvi živi arhiv te vrste u Hrvatskoj. Posebno njegovano stablo Gupčeve lipe bit će spremno kao zamjensko, kada postojećeg više ne bude. Također se započelo s uzgojem podloga za cijepljenje iz sjemena Gupčeve lipe, kako bi se plemke mogle kalemiti na najkompatibilnije podloge i time povećati postotak

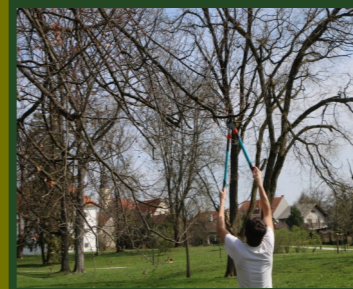
SVAKA ŠKOLA KOJA NOSI IME MATIJE GUPCA NA POKLON JE DOBILA SADNICU OVOGA CUJENJENOG KLONA.

BUKVA — *Fagus sylvatica* L.

Perivoj dvorca Erdödy, Jastrebarsko, Zagrebačka županija

U studenom 2013. godine ciklona Teodor poharala je područje grada Jastrebarskog te ostavila znatnu štetu u perivoju dvorca Erdödy. Tom prilikom oštećena je i Jaskanska bukva u parku.

Nakon nevremena ostao je samo mali dio debla, čije grane još uvijek listaju. Kako ta bukva za građane Jastrebarskog ima posebnu vrijednost, grad je u suradnji s prvim susjedom perivoja dvorca Erdödy, Hrvatskim šumarskim institutom, dogovorio projekt *Očuvanje genoma stabla obične bukve – središnjeg stabla u perivoju Erdödy u Jastrebarskom*. Tim projektom osigurana je daljnja budućnost Jaskanske bukve. Bukva je uspješno klonirana i time su očuvani njezini geni za sva vremena. Projektom je dogovorena proizvodnja klonova (priprema podloga – biljaka koje se uzgajaju za kasnije cijepljenje, sklidanje plemki, vegetativno razmnožavanje), uzgoj, školovanje proizvedenih klonova, njega i zaštita biljaka u živom arhivu Instituta te, što je svakako važno, izdavanje svjedodžbe o podrijetlu.

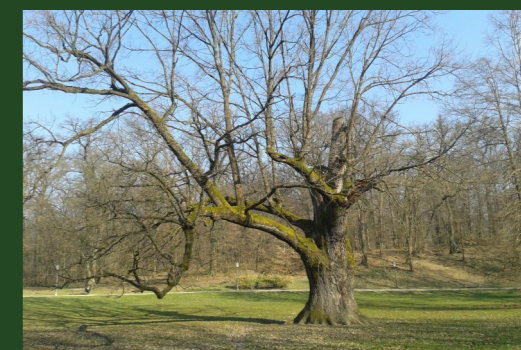

HRAST DEDEK – *Quercus robur* L.

Maksimir, Grad Zagreb

Park Maksimir otvoren je 1794. godine na tada rubnim dijelovima grada Zagreba (i na krajnjim južnim ogradnicama Medvednice). Nastao je krčenjem autohtone šume hrasta lušnjaka i običnoga graba. Jedan od preživjelih autohtonih hrastova bio je i Dedek, tada mladić od samo 200 godina.

Rođen u vrijeme Ivane Orleanske i Kristofora Kolumba, ovaj stari zagrebački gospodin danas broji oko 600 godina te je najstarije stablo u parku. Kao soliterno stablo iskoristio je sav potencijal svojega položaja te ostvario impresivne dimenzije. Park Maksimir zaštićen je u kategoriji Spomenik parkovne arhitekture od strane Ministarstva zaštite okoliša i energetike te u kategoriji Zaštićeno kulturno dobro od strane Ministarstva kulture. hrast Dedek još nije pokriven nikakvom kategorijom zaštite, vrijednost njegova genetskog materijala prepoznata je te već postoje sadnice uzgojene od njegovih plemki na Hrvatskome šumarskom institutu.

HRAST LUŽNJAK — *Quercus robur* L. Prašnik, Brodsko-posavska županija

Kategorija zaštite: **Posebni rezervat šumske vegetacije**
Godina zaštite: **1965.**

Prašnik, preostalo područje slavonske prašume hrasta lužnjaka između Save i Drave, 1928. godine je izdvojeno iz redovitoga gospodarenja, a zaštićeno 1965. godine kao posebni rezervat šumske vegetacije. Nalazi se u blizini Nove Gradiške površine 53 ha na približno 96 m nadmorske visine. Sastoji se od zajednice hrasta lužnjaka i običnoga graba (*Carpino betuli-Quercetum roboris typicum*), te poplavne šume, zajednice hrasta lužnjaka s velikom žutilovkom i rastavljenim šašem (*Genisto elatae-Quercetum roboris caricetosum remotae*).

Prosječna starost hrastovih stabala iznosi od 150 do 300 godina, prsni promjer kreće se od 70 do 220 cm, dok u visinu dosežu i do 40 m. Krošnja im je većinom suhog vrha, a debla su napale strizibube (*Cerambyx cerdo*). Od ukupno 1560 komada starih hrastova izmjerenih 1954. godine, do 1974. godine ostalo je 1487 komada s totalnom drvnom masom od oko 26 600 m³. Pojedini primjerci imaju drvenu masu i više od 50 m³. Danas je to jedina sačuvana šuma starih hrastika Slavonije i stoga je vrlo interesantna za prirodoslovna istraživanja i proučavanja. Za održanje ovog ekosustava iznimno je važan godišnji poplavni period uzrokovan izlivanjem rijeke Save. U novije vrijeme šume hrasta lužnjaka ugrožene su snižavanjem razine podzemnih voda i melioracijom zemljišta. Kako bi sačuvali ovaj vrijedni genetski materijal, ali i blisku vezu s najstarijom sastojinom hrasta lužnjaka, novogradiški šumari posijali su skupljeni žir iz Prašnika u rasadnik. Na mladice izrasle iz tog žira stručnjaci Hrvatskoga šumarskog instituta pod vodstvom dr. sc. Mladena Ivankovića kalemili su plemke skupljene s najvećeg hrasta iz Prašnika. Proizvedenim sadnicama izrađen je certifikat o izvornosti te DNK analiza srodnosti. Tako proizvedene sadnice posadit će se na istaknutim mjestima, a ubuduće će poslužiti i kao izvorni suvenir iz prašume Prašnik i ovoga kraja. Tim povodom pokrenuta je akcija kojoj je za cilj naći sponzore za cijeli projekt, tj. „kumove“ koji bi podržali akciju te na taj način pomogli novogradiškom ogranku HŠD-a u ovom projektu.

HRAST JULIUS — *Quercus robur* L. Sisak, Sisačko-moslavačka županija

Kategorija zaštite: **Spomenik prirode**
Godina zaštite: **1998.**

Nakon 300 godina života, u listopadu 2014. godine, jedan od najljepših i najočuvanijih primjeraka hrasta lužnjaka u gradu Sisku, Julius, iščupan je s korijenom prilikom olujnog nevremena na sisačkom Trgu hrvatskih branitelja. Zbog svojih iznimnih dimenzija te estetske i ekološke vrijednosti bio je zaštićen kao prirodna vrijednost, te su mnogi Siščani vijest dočekali sa žaljenjem. No, reagiralo se na vrijeme još dok je stablo bilo živo, te sada populama Julius ima potomka u vidu klon. Naime, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Sisačko-moslavačke županije u suradnji s Gradom Siskom i Hrvatskim šumarskim institutom provela je projekt *Julius futura*, u sklopu kojega su 2011. godine dobiveni klonovi Juliusa, njih 30, a klon broj jedan posađen je na mjestu gdje je nekad obitavao stari hrast. Ovo je odličan primjer planske zaštite genofonda vrijednih stabala i njihovih dominantnih osobina.

**OČUVANJE
GENOFONDA
ZAŠTIĆENIH
STABALA**

Autori:

Miran Lanščak, dipl.ing.šum.; miranl@sumins.hr
Dunja Zbiljski Boyko, mag.ing.silv.; dunjazb@sumins.hr
Sanja Mrmić, mag.ing.silv.; sanjam@sumins.hr
Dr.sc. Mladen Ivanković; mladeni@sumins.hr
Hrvatski šumarski institut, Zavod za genetiku, oplemenjivanje šumskog drveća i sjemenarstvo

Izdavač:

Hrvatski šumarski institut
Cvjetno naselje 41, 10450 Jastrebarsko, Hrvatska

Za izdavača:

Dr.sc. Dijana Vuletić

Tisak:

Fil-ART d.o.o., Krapina

OČUVANJE GENOFONDA ZAŠTIĆENIH STABALA FINANCIJSKI PODRŽALI:

Gupčeva lipa—Grad Donja Stubica
Bukva iz Perivoja dvorca Erdödy—Grad Jastrebarsko
Hrast Dedek—Javna ustanova "Maksimir"
Hrast lužnjak iz Prašnika—Hrvatsko šumarsko društvo, ogranak Nova Gradiška
Hrast Julijus—Javna ustanova za upravljanje prirodnim vrijednostima Sisačko-moslavačke županije

IZVORI FOTOGRAFIJA:
Foto arhiv Hrvatskog šumarskog instituta
<http://monumentaltrees.com>
<http://rawc.eu>
<http://agroklub.hr>
<http://jaska.hr>
<http://zaslita-prirode-smz.hr>